

ПОЛІКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ОДИН З ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ РОБОТИ ЄВРОКЛУБІВ ПРИ ЗАГАЛЬНООСВІТНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті висвітлено питання полікультурного виховання особистості як одного з пріоритетних напрямів роботи Євроклубів при загальноосвітніх навчальних закладах, проаналізовано нормативно-правову базу з питань регулювання полікультурного виховання в країнах Європи та в Україні, охарактеризовано основні компоненти полікультурного виховання, що сприяють формуванню полікультурної компетенції.

Ключові слова: полікультурне виховання, Євроклуб, полікультурна компетенція.

Сучасні темпи розвитку процесу глобалізації впливають на інтенсивність міжкультурної комунікації. Полікультурна освіта стає основою національної державної освіти, у зв'язку із чим її реалізація сприяє формуванню людей нового національного мислення.

Сучасне українське суспільство є полікультурним, оскільки воно об'єднує людей різних національностей з усіма формами взаємодії та взаємовпливів. Саме національна, мовна, конфесійна й політична багатоманітність українського суспільства зумовлює його багатокультурність. Ось чому сьогодні необхідно вивчення кожною людиною як національної культури народів, що живуть на території України, так і світової культури.

Особливої актуальності набуває проблема виховання особистості, готової до ефективної міжкультурної взаємодії в нових історичних реаліях, стійкої до проявів расизму, ксенофобії й нетерпимості до людських відмінностей. Саме тому метою цієї статті є розкриття особливостей полікультурного виховання як одного з пріоритетних напрямів роботи Євроклубів, спрямованого на полікультурну підготовку особистості в умовах європейської інтеграції.

Розвиток правового забезпечення полікультурних та поліетнічних інтересів населення України відбувався через достатньо численну кількість законодавчих актів, затверджених на міжнародному рівні. У зв'язку із цим можна розглянути два основні напрями нормативно-правового регулювання полікультурного виховання: 1) міжнародна нормативно-правова база; 2) нормативно-правова база України. Спираючись на табл. 1, проаналізуємо загальні правові документи, які регулюють питання полікультурної освіти й полікультурного виховання в країнах Європи та в світі.

Аналізуючи зазначені в табл. 1 нормативно-правові документи, які регулюють питання полікультурної освіти, зокрема полікультурного виховання в країнах Європи та в світі, ми дійшли висновку, що спільним є проголошення права людини підтримувати свою самобутність через засоби рідної мови, створення атмосфери толерантності та міжкультурного діалогу й регламентують ефективні заходи для поглиблення взаємної поваги, взаєморозуміння та співробітництва між національними меншинами й країнами загалом, а освіта в міжкультурному контексті спрямована на збереження миру. Ідеї полікультурної освіти знаходять державну підтримку та відображені в нормативно-правових документах, що впливають на зміни в самій теорії виховання й освіти майбутніх поколінь. Також слід за-

значити, що закладені в документах твердження є підґрунтям для правового регулювання та забезпечення полікультурного виховання населення України.

Таблиця 1

Міжнародна нормативно-правова база регулювання питань полікультурного виховання в країнах Європи та світі

№	Законодавчий документ	Рік прийняття, стаття	Ідеї полікультурності
1	Загальна декларація прав людини	1948 Ст. 26	Освіта має сприяти взаєморозумінню, терпимості й дружбі між усіма народами, расовими та релігійними групами, а також діяльності Організації Об'єднаних Націй у підтримці миру [20]
2	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод	1950 Ст. 14	Користування правами та свободами, визаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою: статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження або за іншою ознакою [27]
3	Конвенція й Рекомендація ЮНЕСКО про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти	1960 Ст. 3	Освіта має бути спрямована на загальний розвиток особистості та повагу прав і свобод людини; вона має сприяти взаєморозумінню, терпимості та дружбі між народами й усіма расовими та релігійними групами [34]
4	Міжнародний пакт про громадянські та політичні права	1966 Ст. 1 Ст. 18 Ст. 27	Усі народи мають право на самовизначення [41]
			Кожна людина має право на свободу думки, совісті й релігії [41]
			У тих країнах, де існують етнічні, релігійні та мовні меншості, особам, які належать до таких меншостей, не може бути відмовлено в праві разом з іншими членами тієї самої групи користуватися своєю культурою, сповідувати свою релігію й виконувати її обряди, а також користуватися рідною мовою [41]
5	Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин	1992 Ст. 1 Ст. 2	Держави захищають на їх відповідних територіях існування та самобутність національних чи етнічних, культурних, релігійних і мовних меншин та заохочують створення умов для розвитку самобутності [24]
			Особи, які належать до національних чи етнічних, релігійних і мовних меншин (надалі називаються особами, що належать до меншин), мають право користуватися досягненнями своєї культури, сповідувати свою релігію та відправляти релігійні обряди, а також користуватися своєю мовою в приватному житті й публічно, вільно та без втручання чи дискримінації в будь-якій формі [24]

№	Законодавчий документ	Рік прийняття, стаття	Ідеї полікультурності
6	Європейська хартія регіональних мов і мов меншин	1992 Преамбула Ст. 7	<p>Право на використання регіональної мови або мови меншини в приватному та суспільному житті є невід'ємним правом..., охорона і розвиток регіональних мов або мов меншин у різних країнах та регіонах Європи є важливим внеском у розбудову Європи [28]</p> <p>Необхідність здійснення рішучих дій, спрямованих на розвиток регіональних мов або мов меншин з метою їх збереження..., передбачення належних форм і засобів викладання та вивчення регіональних мов або мов меншин на всіх відповідних рівнях. Сторони зобов'язуються відповідними заходами поглиблювати взаєморозуміння між усіма мовними групами населення країни [28]</p>
7	Віденська декларація (Рада Європи)	1993	Завершення поділу Європи створює історичну можливість зміцнити мир та стабільність на континенті. Усі наші держави поділяють принципи плюралістичної й парламентської демократії, неподільності та загальності прав людини, правової держави й спільної культурної спадщини, збагаченої своєю різноманітністю... Держави повинні створити особам, що належать до національних меншин, усі необхідні умови для розвитку їх культури, збереження їх релігії, традицій та звичаїв [19]
8	Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин	1995 Преамбула Ст. 6	<p>Плюралістичне та справді демократичне суспільство має не тільки поважати етнічну, культурну, мовну та релігійну самобутність кожної особи, яка належить до національної меншини, а й створювати відповідні умови для виявлення, збереження та розвитку цієї самобутності [44]</p> <p>Сторони створюють атмосферу толерантності та міжкультурного діалогу й вживають ефективних заходів для поглиблення взаємної поваги, взаєморозуміння та співробітництва [44]</p>
9	Декларація принципів толерантності	1995 Ст. 2 Ст. 4	<p>В інтересах міжнародної згоди важливо, щоб окремі особистості й нації визнавали та поважали культурний плюралізм людського суспільства. Мир неможливий без терпимості, а розвиток демократії неможливий без миру [23]</p> <p>Виховання є найбільш ефективним засобом запобігання нетерпимості. Виховання в дусі терпимості починається з навчання людей того, в чому полягають їх спільні права та свободи, щоб забезпечити здійснення цих прав, і заохочення прагнення до захисту прав інших [23]</p>

У щорічній доповіді Президентів України “Молодь в умовах становлення незалежної України” [13] також наголошено на основних напрямках розвитку сучасної політики у галузі освіти та акцентовано на необхідності задоволення потреби суспільства в освіченій та полікультурно грамотній особистості. Проте на особливу увагу заслуговують документи, прийняті наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. в Україні, що регламентують основні положення в галузі полікультурної освіти й полікультурного виховання (табл. 2).

Таблиця 2

**Нормативно-правова база регулювання питань
полікультурного виховання в Україні**

№	Державний документ	Рік прийняття, стаття	Зміст ідей полікультурності
1	Конституція України	1996 Ст. 10	Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. В Україні гарантується вільний розвиток, використання й захист російської, інших мов національних меншин України [36]
		Ст.11	Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України [36]
		Ст. 53	Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою <i>чи</i> на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах <i>або</i> через національні культурні товариства [36]
2	Закон України “Про освіту“	1991 Ст. 6	Рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку; гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей; органічний зв’язок зі світовою та національною історією, культурою, традиціями; взаємозв’язок з освітою інших країн [33]
3	Закон України “Про загальну середню освіту”	1999 Ст. 3	Навчання й виховання “ґрунтуються на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, інтегративності, на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави” [30]
4	Державний стандарт базової й повної середньої освіти	2011 Розділ II	Засвоєння культурних і духовних цінностей свого та інших народів, норм, які регулюють стосунки між поколіннями, статями, націями, сприяють естетичному і морально-етичному розвитку. Засвоєння через мову й літературу історії, культури народу, моральних та естетичних цінностей, формування духовного світу учнів, їх світоглядних переконань, громадянських якостей, утвердження за допомогою засобів мови й літератури національних і загальнолюдських цінностей [26]

№	Державний документ	Рік прийняття, стаття	Зміст ідей полікультурності
5	Національна доктрина розвитку освіти	2002 Розділ II. п. 3	Збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій, виховання шанобливого ставлення до національних святинь, української мови, а також до історії й культури всіх корінних народів і національних меншин, які проживають в Україні, формування культури міжетнічних та міжособистісних відносин [42]
6	Закон України “Про національні меншини в Україні”	1992 Ст. 6	Держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію: користування й навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства, розвиток національних культурних традицій, використання національної символіки, відзначення національних свят, сповідання своєї релігії [32]
7	Декларація прав національностей України	1991 Ст. 1	Українська держава гарантує всім народам, національним групам, громадянам, які проживають на її території, рівні політичні, економічні, соціальні та культурні права [21]
		Ст. 3	Українська держава гарантує всім народам і національним групам право вільного користування рідними мовами в усіх сферах суспільного життя, включаючи освіту, виробництво, одержання й розповсюдження інформації [21]
8	Закон України “Про мови в Українській РСР”	1989 Ст. 25	Вільний вибір мови навчання є невід’ємним правом громадян Української РСР. Українська РСР гарантує кожній дитині право на здобуття освіти національною мовою. Це право забезпечується створенням мережі дошкільних установ та шкіл з вихованням і навчанням українською та іншими національними мовами [31]

Узагальнюючи вищезазначене, ми дійшли висновку, що в нормативно-правових документах України враховано основні засади полікультурної освіти й полікультурного виховання та наголошено на необхідності створення умови для вивчення кожною людиною національної культури народів України та світу, що забезпечує консолідацію населення, затвердження загальнолюдські цінності, реалізації всебічного розвитку та здібностей особистостей, принципів рівності, гуманізму й демократії, виховання толерантності та взаємної поваги між народами. Тому впровадження ідей полікультурності в освіті забезпечить, як підкреслює В. Асаєва, “відновлення інтелектуального потенціалу нації” [1].

За допомогою рис. 1 розглянемо основні компоненти полікультурної освіти.

Рис. 1. Основні компоненти полікультурної освіти

Як бачимо, полікультурна освіта ґрунтується на ідеях громадянського виховання, національного виховання та полікультурного виховання, які є базовими в контексті діяльності загальноосвітніх навчальних закладів і неформальних молодіжних об'єднань – Євроклубів.

Метою громадянського виховання є формування особистості, якій притаманні демократична громадянська культура, усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її громадянською відповідальністю, готовність до компетентної участі в житті суспільства. Зміст громадянського виховання як головний засіб цілеспрямованого навчання має базуватися на основних ідеях демократичного суспільства. Це система інтегрованого знання, оволодіння яким створює умови для формування та розвитку демократичних цінностей і громадянських умінь особистості, становленню яких у громадянській освіті надається більшого значення, ніж засвоєнню власне професійних знань та вмінь. Значне місце в змісті громадянського виховання посідає формування усвідомлення особистістю таких понять, як “свобода”, “право”, “відповідальність”, участь у громадському житті суспільства, становлення культури поведінки особистості, що виявляється в сукупності сформованих соціально значущих якостей особистості, заснованих на нормах моралі, закону, вчинків людини.

Важливою складовою змісту громадянського виховання є розвиток мотивації до праці, усвідомлення життєвої необхідності трудової активності, ініціативи, підприємництва, розуміння економічних законів і проблем суспільства та шляхів їх розв'язання, готовності до соціальної творчості як умови соціальної адаптації, конкурентоспроможності й самореалізації особистості в ринкових відносинах [38].

Наступним компонентом полікультурної освіти є національне виховання, мета якого – передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності світогляду. Згідно з визначенням Малої енциклопедії етнодержавознавства, національне (державне) виховання – цілеспрямований, свідомо регульований процес утвер-

дження національної самосвідомості, національних почуттів, національних традицій, національного характеру та національних особливостей психології, самоцінностей національно-специфічного (особливого), духовно-культурних, мовних, морально-етичних цінностей, всього, що сприяє всебічному становленню національного [12, с. 770]. Зміст національного виховання учнів передбачає формування національної свідомості, любові до рідної землі й свого народу, вивчення історії та географії країни, оволодіння рідною мовою, використання всіх її багатств і засобів у мовній практиці, прищеплення шанобливого ставлення до культури, спадщини, традицій і звичаїв народів, що населяють Україну, оволодіння надбаннями світової культури [16]. Найбільш важливими компонентами національного виховання, які впливають на формування національної культури та національної картини світу, є вивчення національної мови, традицій, звичаїв, релігії.

Як бачимо, за своєю сутністю громадянське та національне виховання сприяють становленню освіченої особистості, яка усвідомлює свою причетність до певної нації, у своїх вчинках керується нормами моралі, закону, демократичної рівності, здатна брати участь у громадському житті суспільства.

Проте, на нашу думку, сьогодні, в еру інформаційних технологій та міжнародної співпраці в різних галузях, слід зробити більший акцент на питанні полікультурного виховання як складової полікультурної освіти на теренах України. Полікультурному вихованню стали надавати великого значення лише на межі ХХ–ХХІ ст. Унаслідок потреби в полікультурно освіченій особистості відбувається переосмислення уявлень про культурну цілісність суспільства, приділяється увага процесам інтеграції, міжкультурних відносин, полікультурності та полікультурному вихованню.

Енциклопедія освіти дає таке визначення полікультурному вихованню: “полікультурне виховання – це процес цілеспрямованої соціологізації учнів, мета якого полягає в оволодінні особистістю системою національних і загальнокультурних цінностей, комунікативних і емпатичних вмінь, що дозволяють здійснювати міжкультурну взаємодію і виявляти розуміння інших культур, а також толерантність стосовно їх носіїв” [6, с. 691]. На нашу думку, полікультурне виховання слід розглядати як складову педагогічного процесу, що забезпечує соціальну та культурну ідентифікацію особистості, відкриту до взаємодії з представниками інших культур, національностей, рас, вірувань.

Зміст полікультурного виховання як складової педагогічного процесу в умовах роботи Євроклубів при загальноосвітніх навчальних закладах передбачає:

- соціокультурну самоідентифікацію особистості;
- засвоєння системи понять та уявлень про полікультурне середовище й виховання позитивного ставлення до полікультурного оточення [15];
- розвиток навичок міжнаціонального спілкування, діалог і взаємодію культур;
- творчу доцільність вживання, збереження та створення нових культурних цінностей [8].
- У контексті діяльності Євроклубів при загальноосвітніх навчальних закладах полікультурне виховання забезпечує:

- засвоєння зразків і цінностей національної та світової культури, культурно-історичного й соціального досвіду різних держав і народів;
- формування соціально-настановчих та ціннісно-орієнтованих схильностей студентської молоді до інтеркультурної комунікації й обміну, розвиток толерантності відносно інших суспільств, народів, культур і соціальних груп;
- активну соціальну взаємодію з представниками різних культур при збереженні власної культурної ідентичності [8].

Важливою умовою полікультурного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах є наявність полікультурного компоненту в навчальних матеріалах, поданих у підручниках і програмах, як при викладанні окремих предметів (іноземна мова, історія, географія), так і при проведенні факультативних занять, діяльності позашкільних клубів та Євроклубів.

Ми також погоджуємося з думкою дослідниці Н. Якси про те, що в сучасних умовах поряд з вихованням особистості учня, здатного до міжнаціональної взаємодії та полікультурного діалогу, надзвичайної актуальності набувають проблеми формування полікультурно компетентних учителів [18], а отже, і координаторів Євроклубів як каталізаторів процесу полікультурного виховання в позакласний час.

За допомогою рис. 2 розглянемо основні складові полікультурного виховання в умовах роботи Євроклубів.

Рис. 2. Складові полікультурного виховання в умовах роботи Євроклубу

Аналізуючи рис. 2, детальніше розглянемо складові полікультурного виховання в умовах роботи Євроклубу.

Перш за все, підкреслимо, що саме полікультурне виховання:

- формує в особистості відповідну картину світу;
- виробляє позитивне ставлення до представників інших народностей;
- дає можливість отримати більше інформації про інші культури;
- розвиває вміння відстоювати свою позицію та ідеали;
- формує духовну гнучкість і розуміння необхідності компромісів.

На думку В. Кузьменка та Л. Гончаренко, виховання полікультурності людини формується на підґрунті картини світу, засобом формування якої є навчально-виховний процес загальноосвітньої школи. Навчальні предмети шкільного навчального плану та міжпредметні зв'язки між навчальними дисциплінами (через інтегровані уроки історії, іноземних мов, літератури, художньої культури) визначають можливості формування в школярів власної позиції щодо світових процесів, що забезпечує вміння відстоювати особистістю свою позицію та ідеали, включеність її у життєдіяльність як окремих груп, так і суспільства загалом. Сформованість такої картини світу значно розширює межі людської свободи [9].

Поряд із цим необхідно відзначити й те, що полікультурне виховання також залежить від сформованості мовної картини особистості. Мовна картина світу найбільш продуктивно формується в процесі навчання рідною мовою, вивчення літератури, історії, рідного краю тощо. Це, у свою чергу, сприяє формуванню адекватної національної картини світу – складової наукового та полікультурного світобачення. Проте проблема мовного та культурного різноманіття українського суспільства традиційно використовується в політичних цілях, що приховує небезпеку розколу країни за мовно-культурними ознаками. Важливо зберегти та посилити роль української мови для забезпечення суспільної ідентичності України за умов вільного розвитку та захисту прав інших мов, що використовуються громадянами нашої держави [10]. Ми погоджуємось із Я. Поляковою, яка у вирішенні мовного питання пропонує посилатись на приклад багатонаціональної та багатоетнічної Канади. За допомогою білінгвального навчання учні мають змогу усвідомити культурну й етнічну ідентичність. Ідея полікультурного виховання одержала державну підтримку й розглядається в контексті інтеграційної ідеології формування громадянина Канади – співіснування загальнонаціональних цінностей і культурного плюралізму [14]. Таким чином, діти від самого народження вчаться толерантності, гармонії співіснування в багатонаціональному світі, досягненню компромісів, а виховання та навчання відбуваються в дусі полікультурності.

Вирішальним також у вихованні полікультурної особистості є формування іншомовної компетентності учнів, їх здатності до міжкультурного спілкування. За визначенням Н. Гез “іншомовна компетентність – це внутрішня готовність і спроможність до іншомовного мовленнєвого спілкування, до комунікації іноземною мовою” [5]. Через вивчення мов учень знайомиться з культурою народів світу, їх традиціями, звичаями тощо, розвиває комунікативні компетенції та здатність до міжкультурного спілкування.

Вивчення мовного розмаїття необхідно для формування в учнів мовної обізнаності, що включає мовну спостережливість і готовність до зустрічі з мовною варіативністю, засвоєння культурознавчого компоненту: учні знайомляться з культурою країн, мова яких вивчається, шляхом порівняння особливостей своєї національної культури із загальнолюдськими цінностями та через взаємодію з людьми, які належать до різних культур і мов. Іншими словами, це сприяє вихованню учнів у контексті “діалогу культур”.

У контексті діяльності Євроклубу ще одним фактором актуалізації полікультурного виховання є розширення міжнародного співробітництва шляхом застосування сучасних комунікаційних систем, що дають народам можливість зблизитися, стерти географічні бар'єри через спілкування в соціальних мережах,

участь у міжнародних конкурсах, програмах, проектах, обмін досвідом із представниками інших культур. Така взаємодія вимагає діалогу між націями та їх культурами. При цьому необхідно враховувати традиції, що склалися в кожного етносу, вивчати особливості культури країни, налагодити міжкультурне спілкування.

Міжкультурне спілкування – процес обміну інформацією між окремими особистостями та групами людей, що мають суттєві відмінності в сприйнятті та поведінці [9]. Саме тому в педагогічній практиці починають широко застосовувати поняття “крос-культурний менеджмент” (від англ. cross – перетинати, переходити), поява якого, як зазначають дослідники, є відповіддю на глобальні зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві й передбачають організацію процесу праці, в основі якого – знання культурних особливостей його учасників, усвідомлення, прийняття та вміння співпрацювати в мультинаціональному колективі [15].

Проте ми переконані, що починати закладати фундамент крос-культурної компетенції потрібно з початкових класів, поступово залучаючи учнів до діяльності Євроклубів, поглиблюючи їх знання про світ, вдосконалюючи навички міжкультурної комунікації, навчаючи визначати причини міжкультурних конфліктів та шляхи запобігання їм.

Отже, ефективна реалізація полікультурного виховання як основного процесу впровадження полікультурності виявляється в систематичному та поступовому формованні загальної та мовної картини світу, розвитку крос-культурних здібностей особистості, що дають змогу адаптуватися в різних культурних середовищах, здатності до міжкультурного спілкування. Саме поєднання зазначених компонентів полікультурного виховання та їх постійна взаємодія сприяють формуванню готовності сучасної особистості до життя в умовах багатонаціонального полікультурного середовища, до спілкування й співпраці з людьми різних національностей, рас, віросповідань.

Слід підкреслити практичне значення полікультурного виховання в умовах роботи Євроклубу: завдяки систематичному й цілеспрямованому процесу формування полікультурних цінностей забезпечується мотивація до розвитку полікультурних компетенцій учнів-лідерів Євроклубу як продуктивної складової виховання загалом.

Проте сучасна педагогіка по-різному трактує поняття “полікультурна компетентність”. В. Кузьменко, Л. Гончаренко визначають полікультурну компетентність як здатність особистості жити й діяти в багатокультурному суспільстві [9].

На думку О. Щеглової, досліджуваний феномен розглядається як комплексна, особистісна якість, що формується в процесі професійної підготовки на основі толерантності, що характеризується свідомістю власної багатокультурної ідентичності, що й виявляється в здатності вирішувати професійні завдання конструктивної взаємодії з представниками інших культурних груп [17, с. 94].

Л. Воротняк визначає полікультурну компетентність як здатність людини інтегруватися в іншу культуру при збереженні взаємозв'язку з рідною мовою, культурою, яка ґрунтується на поєднанні особистісних якостей, синтезованих знаннях, уміннях і навичках позитивної міжетнічної й міжкультурної взаємодії,

що в результаті сприяє безконфліктній ідентифікації особистості в багатокультурному суспільстві та її інтеграції в полікультурний світовий простір [4, с. 106].

Феномен полікультурної компетентності визначається також як інтегративна характеристика, що відображає здатність здійснювати політику полілінгвізму в полікультурному просторі. Полікультурна компетентність вважається системою якостей, що допомагають орієнтуватися в культурних відносинах рідної й іншомовної країни, та забезпечують досягнення мети виховання людини культури [2, с. 19].

Аналізуючи наведені нами визначення “полікультурної компетенції”, ми можемо стверджувати, що її розвиток у системі полікультурного виховання в умовах діяльності в Євроклубі передбачає формування в особистості здатності ефективно взаємодіяти та співпрацювати з представниками інших національностей, інтегруючись у середовище іншої культури, зберігати власну культурну автентичність, а саме це і є вихідною метою полікультурного виховання загалом.

Таким чином, на теренах сучасної України політика у сфері освіти враховує необхідність формування полікультурного суспільства. Завдяки системі полікультурної освіти, яка ґрунтується на спільних принципах громадянського, національного та полікультурного виховання, відбувається становлення особистості, яка має власну громадянську позицію й національну свідомість, усвідомлює свою відповідальність перед народом, свою національну гідність і рівність націй, несе відповідальність за всі свої думки, вчинки та справи, володіє загальною культурою міжособистісного спілкування. Процес полікультурного виховання учнів продуктивно реалізується в умовах роботи Євроклубу та сприяє:

- 1) усвідомленню національної автентичності й свого місця в багатокультурному суспільстві;
- 2) дбайливому та толерантному ставленню до культурних відмінностей, усвідомленню рівної цінності всіх культур і крос-культурному діалогу й співпраці;
- 3) ефективній праці в колективі на основі спільних рішень та повазі до думки іншого;
- 4) формуванню творчого мислення, системи самостійних суджень, вміння відходити від загальноприйнятих критеріїв та штампів;
- 5) розвитку полікультурних компетенцій тощо.

Погоджуючись з С. Лук'янчуком, підкреслимо необхідність прийняття базової концепції полікультурного виховання, яка б стала міцним законодавчим підґрунтям для внесення відповідних змін до навчальних програм, змісту шкільних підручників, програм підготовки майбутніх учителів у закладах педагогічної освіти та вчителів в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти [11]. При цьому ми наголошуємо на необхідності впровадження складових полікультурного виховання не лише в загальній освіті старшокласників, які становлять основу лідерів Євроклубів, а й в освіті учнів молодшого шкільного й дошкільного віку, свідомість яких не обтяжена існуючими сьогодні стереотипами й може досягнути реалії полікультурного світу. Саме такі рушійні дії в умовах європейської інтеграції сприятимуть власне полікультурному вихованню особистості, готової до ефективної міжкультурної взаємодії в нових історичних реаліях, стійкої до проявів расизму, ксенофобії та нетерпимості до людських відмінностей.

Список використаної літератури

1. Асаєва В.В. Філософія сучасної полікультурної, мультилінгвальної освіти [Електронний ресурс] / В.В. Асаєва. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11612.html>.
2. Васютенкова И.В. Развитие поликультурной компетентности учителя в условиях последипломного образования : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / И.В. Васютенкова. – СПб., 2006. – 27 с.
3. Верещагін Є.М. Мова і культура / Є.М. Верещагін, В.Г. Костомаров. – М., 1993. – 246 с.
4. Воротняк Л.І. Особливості формування полікультурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах / Л.І. Воротняк // Вісник Житомирського державного університету (Педагогічні науки). – 2008. – № 39. – С. 105–109.
5. Гез Н.І. Методика навчання іноземних мов у середній школі / Н.І. Гез. – М. : Просвещение, 1982. – 215 с.
6. Енциклопедія освіти / [за ред. В.Г. Кременя]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Котенко О.В. Розвиток полікультурної компетентності вчителів світової літератури в системі післядипломної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 “Теорія і методика проф. освіти” / Ольга Володимирівна Котенко ; ДВНЗ “Ун-т менеджменту освіти” НАПН України. – К., 2011. – 20 с.
8. Кравченко Л.В. Полікультурне виховання студенської молоді [Електронний ресурс] / Л.В. Кравченко. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kravchenko-lv-polikulturene-vihovannya-studentskoyi-molodi/>.
9. Кузьменко В.В. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи : навчальний посібник [Електронний ресурс] / В.В. Кузьменко, Л.А. Гончаренко. – Херсон : РПО, 2006. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pedalm/kuzmenko1.doc.
10. Культурна та мовна політика. Українська культура – національна, цікава, сучасна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://klichko.org/ua/about/programma/kulturna-ta-movna-politika>.
11. Лук’янчук С.Ф. Полікультурне виховання учев в українській школі: сучасний стан [Електронний ресурс] / С.Ф. Лук’янчук. – Режим доступу: <http://nniif.org.ua/File/12lsfpvy.pdf>.
12. Мала енциклопедія етнодержавознавства / [за ред. Ю.І. Римаренко]. – К. : Генеза : Довіра”, 1996. – 944 с.
13. Молодь в умовах становлення незалежної України (1991–2011): щоріч. доп. Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні/М-во освіти і науки, молоді та спорту, Державний інститут розвитку сімейної та молодіжної політики; [редкол. О.В. Белишев (голова) та ін.]. – К., 2011. – 316 с.
14. Полякова Я.В. Розвиток полікультурної освіти в Канаді [Електронний ресурс] / Я.В. Полякова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/CCN/Pedagogica/5_poljakova.doc.htm.
15. Сакалюк О.О. Змістово-когнітивний компонент готовності менеджерів освіти до професійної діяльності в полікультурному навчальному середовищі [Електронний ресурс] / О.О. Сакалюк. – Режим доступу: <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/15/statti/sakaluk.htm>.
16. Сутність національного виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://libfree.com/136535262_pedagogikasutnist_natsionalnogo_vihovannya_meta_zavdannya_a_printsipi_zmist.html

17. Щеглова Е.М. Развитие поликультурной компетентности будущих специалистов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Е.М. Щеглова. – Омск, 2005. – 164 с.

18. Якса Н.В. Полікультурний зміст педагогічної підготовки майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / Н.В. Якса. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/view/7600/>.

Державні документи:

19. Віденська декларація [Електронний ресурс]: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 25.06.1993. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_189.

20. Всезагальній декларації прав людини ООН (рос/укр) [Електронний ресурс]: ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10.12.1948. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

21. Декларація прав національностей України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; Декларація від 01.11.1991 № 1771-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1771-12>.

22. Декларація прав національностей України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; Декларація від 01.11.1991 № 1771-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

23. Декларація принципів толерантності [Електронний ресурс]: ЮНЕСКО; Декларація, Міжнародний документ від 16.11.1995. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_503.

24. Декларація про права людей, які належать до національних або етнічних, релігійних або мовних меншин [Електронний ресурс]: ООН; Декларація, Міжнародний документ від 18.12.1992. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_318.

25. Декларація ЮНЕСКО про раси й расові забобони [Електронний ресурс]: Декларація від 27.11.1978. – Режим доступу: <http://www.uapravo.net/akty/pravo-main/akt8psce4v.htm>.

26. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів від 23.11.2011 № 1392. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п>.

27. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

28. Європейська хартія регіональних мов і мов меншин [Електронний ресурс]: Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 05.11.1992. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_014.

29. Про свободу совісті та релігійні організації [Електронний ресурс]: Верховна Рада УРСР; Закон від 23.04.1991 № 987-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.

30. Про загальну середню освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 13.05.1999 № 651-ХІV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/651-14>.

31. Про мови в Українській РСР [Електронний ресурс]: Закон України від 28.10.1989 № 8312-ХІ. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/8312-11>.

32. Про національні меншини в Україні [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; Закон від 25.06.1992 № 2494-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/2494-12>.

33. Про освіту [Електронний ресурс]: Верховна Рада УРСР; Закон від 23.05.1991 № 1060-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.

34. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти [Електронний ресурс]: ООН; Конвенція, Міжнародний документ, Рекомендації від 14.12.1960. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_174.

35. Конвенція про права дитини [Електронний ресурс]: ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 20.11.1989. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

36. Конституція України [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

37. Концепції громадянського виховання [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України № 1697 від 15 вересня 1999 р. – Режим доступу: <http://khpg.org/index.php?id=976002302>.

38. Концепція громадянської освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.kr.ua/women.html/pgovuinidx.html>.

39. Про затвердження Національної програми патріотичного виховання населення [Електронний ресурс]: Кабінет Міністрів України; Постанова, Програма від 15.09.1999 № 1697. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1697-99-п>.

40. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації [Електронний ресурс]: ООН; Конвенція, Міжнародний документ, Заява від 21.12.1965. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_105.

41. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [Електронний ресурс]: ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

42. Про Національну доктрину розвитку освіти [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 17.04.2002 № 347/2002. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

43. Про позашкільну освіту [Електронний ресурс]: Верховна Рада України; Закон від 22.06.2000 № 1841-III. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>.

44. Рамкова конвенція про захист національних меншин [Електронний ресурс]: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 01.02.1995. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_055.

Стаття надійшла до редакції 21.01.2013.

Кирпа А.В. Поликультурное воспитание личности как одно из приоритетных направлений работы Евроклубов при общеобразовательных учебных заведениях

В статье рассматриваются вопросы поликультурного воспитания личности как одного из приоритетных направлений работы Евроклубов при общеобразовательных учебных заведениях, анализируется нормативно-правовая база поликультурного воспитания в странах Европы и в Украине, приводится характеристика основных компонентов поликультурного воспитания, которые содействуют формированию поликультурной компетенции.

Ключевые слова: поликультурное воспитание, Евроклуб, поликультурная компетенция.

Kyrpa A.V. Multicultural education of the individual as one of the priorities of Euroclubs at secondary schools

The article reveals the issues of multicultural education of a person as one of the most priority areas of Euroclub activity in the secondary educational establishments, analyzes normative legal documents in European countries and in Ukraine, gives characteristics of main components of multicultural education which helps to form multicultural competences.

Key words: multicultural education, Euroclub, multicultural competences.